

מאוצרות הפרשה

ידעתי כי טרם תראון מפני ה' אלוקים, ונראה לפרש שהיה זה תנאי בהפסקת המכה באמצע, שאם יחזרו לסורם תחזור המכה, וכיון שהוסיף לחטוא ולא שלח את בני ישראל ולא קיים תנאו, מן הדין הוא שתושלם מכת ברד, וע"כ אף שהברד נשאר באויר, מ"מ עתה בא הארבה להשלים את מכת ברד, ולכן היה הארבה צריך לאכול במסויים את כל הנותר מן הברד. (שו"ר שהדברים כמעט מפורשים בדברי הרמב"ן לעיל (ט,לא) עה"פ והפשתה והשעורה וגו' עיי"ש). ולפי"ז מבואר היטב הדגשת התורה במכת הארבה את ב' האכילות, דהנותר מן הברד הוא משום השלמה לברד, והצומח בשדה אח"כ, נדון בדין חדש במכת ארבה, כדוגמת דברי הגמ' בר"ה שיש על תבואה חדשה דין מחודש. (הגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א)

ויעל הארבה... וינח בכל גבול מצרים (י, יד) כתב הבעל הטורים מלמד שנה הארבה בשבת. והיינו שמכת ארבה לא היתה בשבת. וצריך להבין, למה הארבה לא היה בשבת, הרי אין בזה איסור מלאכה במה שהבהמה אוכלת לצורך עצמה, ואמנם איסור מלאכה יש גם לבהמה של ישראל כמו שכתוב "למען ינוח שורך וחמורך..." אבל אין איסור שהבהמה תאכל בשבת ע"י שתתלוש... אם זה לעצמה שרוצה לאכול? ותירץ הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו טעמא דקרא, שהארבה לא אכל לשם אכילה אלא להזיק בשביל המכה למצרים, וזה לא לצורך עצמה, וזה אסור שהבהמה תעשה בשבת.

והנה מובא בשם הפני יהושע שגם שאר המכות לא היו בשבת. וצריך להבין, איזה איסור היה שייך בשאר המכות? ומרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בספרו אילת השחר מבאר שהמכות לא היו בשבת כדי להראות אמונה בבורא עולם, ששבת קודש זהו יומו של הקב"ה והכל נח ביום הזה כמו בבריאת העולם, ולכן אף המכות לא היו בשבת.

עוד תירץ אבי מורי זצ"ל, שהנה עם ישראל לא עבד במצרים בשבת, והטעם שפרעה לא העביד אותם בשבת כדי שעל ידי זה יהיה להם יותר כח לעבוד במושך השבוע, וכמו שאצל הגויים להבדיל גם כן יש יום מנוחה, אבל הכוונה היא כדי לנוח שיהיה כח לעבודה, וכיון שסוף סוף הם לא עבדו בשבת, גם העונש של המכות לא היה בשבת.

ושמעתי תירוץ נוסף, שבגמ' בסנהדרין (פ"ה:) מובא שקברו של טורונסרופוס היה מעלה עשן כל השבוע ובשבת לא היה מעלה עשן מפני שהגיהנם שובת בשבת, ומבואר שאפילו הגויים הרשעים לא נידונים בשבת, (וכידוע מספר החינוך מצוה קי"ד שכתב שיש מצוה גם על ביי"ד שלא יענישו בשבת עיי"ש). (הרה"ג יהודה אריה דינר שליט"א, דברי השרה)

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת (יג, יד)

יש להבין מה זה לשון 'מחר', למה שהבן לא ישאל זאת היום...

שמעתי לפרש זאת דרך הלצה, והוא מוסר השכל גדול, שהבן רואה את אביו מתכוון לחג הפסח עם כל היגיעה והטרחה והמסירות לענין. רואה אותו בליל הסדר, עושה את עבודת הלילה, שמחה ומצוות רבות וכל הכרוך בזה. וביום המחרת רואה שאביו נראה כפי שהיה קודם החג בלי שום שינוי... לכן הבן שואל "מה זאת?!" דהיינו, מה הועילה כל העבודה אם בסוף האדם נשאר כפי שהיה.... (הגאון רבי נתן קופשיץ "הגדת המוללים")

ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתים במ וידעתם כי אני ה' (יב, יג) וכי יעלה על הדעת שכל מה שהקב"ה עשה את האותות הללו הם כדי "שיהיה לנו מה לספר...?" התשובה תובן במשל: תינוק אחד חלה וזקוק היה לתרופה. אלא שהתרופה היתה מרה מרה מאד ומאד ומרוב מרירותה לא היה מצליח הינוקא לבלועה והיה פולטה. טכסו עצה והחליטו שהמינקת תשתה את התרופה המרה ובאופן זה התרופה תפעל את פעולתה דרך החלב אל תוך גוף התינוק. המינקת הביעה את הסכמתה, אך לא עברו ימים מועטים ובבואה לבקש את שכרה ביקשה העלאה, ומענתה בפיה שכעת שנאלצת היא לבלוע את התרופה המרה הרי שעבודתה קשה יותר ומגיע לה יותר שכר. אך כנגדה טען אבי התינוק שלא מגיע לה מאומה כתוספת. שהרי התינוק נולד בריא, ומחלה מסוג זה אינה מגיע מוירוס חיצוני אלא ממשוהו לא טוב שנכנס לפי הינוקא, והרי מקור היניקה היחיד של התינוק הוא רק המינקת הזו, נמצא שבגלל המינקת הוא חלה, אם כן מן הדין צריכה המינקת לעשות פעולות כדי שהתינוק יבריא. בני ישראל מאז אברהם אבינו ועד גלות מצרים גדלו באוירה של האבות והשבטים הקדושים, כל אחד היה לו המון סיפורים לספר, אצל המבוגרים יותר היה זה "בדידי הוה עובדא" וגם הצעירים יותר גדלו על סיפורים על יעקב אבינו ולמעלה בקודש – סיפור על "עקידת יצחק" ו"הכנסת אורחים" של אברהם וכו', והנה הגיעו המצרים והשיכחו מהם את כל הסיפורים... אם כן שורת הדין נותנת להכות במצרים כדי שיהיו לעם ישראל סיפורים חדשים...

(הגאון ר' חיים ברוך נבנצאל שליט"א, גליון א ישיבישעיר חומש)

ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד וגו' (י, ה)

הנה הכתוב חוזר ושונה כמה פעמים שהארבה יאכל את אשר נשאר לפליטה ממכת ברד, וצריך ביאור, דהרי מילתא דממילא הוא, דכשהארבה יאכל הכל, ממילא יהיה בכלל זה גם מה שנשאר מן הברד, ומה צריך להזכיר שנכלל בזה גם מה שנותר ממכת ברד. ונראה דמבואר מזה, דמכת ארבה מלבד שהיא מכה בפני עצמה, עוד יש בה ענין שהיא השלמת מכת ברד, ומלבד מה שהארבה יאכל את כל הצומח בתור מכה בפני עצמה של מכת ארבה, עוד הוא יאכל גם את כל אשר השאיר הברד, ובוה יושלם מכת ברד. אלא דצ"ב מהו הענין שהארבה משלים את מכת ברד, ולא מצינו ענין זה בשאר המכות, שמכה אחת משלמת מכה אחרת.

ונראה ביאור הענין, דבאמת מכת ברד הופסקה באמצעה, וכמו שכתוב לעיל (ט, כט) 'הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד' ובפסוק ל"ג 'יחדלו הקולות והברד ומטר לא ניתך ארצה', ופירש רש"י שם דאף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ. וכן מבואר בחז"ל שעצירת המכה באמצע היה ע"י ריבוי תפילות. ובמדרשים איתא דעתיד הברד לירד במלחמת גוג ומגוג. [ואמנם בילקוט איתא דכל עשר המכות יהיו במלחמת גוג ומגוג ובמקו"א איתא דג"פ ירד הברד א' במצרים, ב' במדבר בית חורון, ג' לעתיד לבא].

והנה כשמשוה רבנו אמר שמכת ברד תפסק, כתוב(ט, ל) 'זאתה ועבדיך

מידה כנגד מידה בדקדוק

וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נְהִיְתָה וְכִמְהוּ לֹא תִסָּף (י"א, ו')
 לכאורה יש להבין: מדוע מדגיש משה בפני פרעה כי תהיה צעקה גדולה במצרים בעקבות מכת בכורות? וכי אין הדבר ברור מאליו, שאם תפגע מכה כה נוראה במצרים – תשמענה צווחות וזעקות שבר ברחובה של עיר?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא: מעשה היה בישיבת ברנוביץ, ישיבתו של הגאון רבי אלחנן ווסרמן הי"ד. בליל פורים יצא אחד מבני הישיבה לרחובה של עיר כשהוא מבוסס, מה שגרם לבהלה אצל נערה אחת, אשר נמנתה על חברי ה'בונד' הפולני. אותה נערה סיפרה על המאורע לחבריה, אשר החליטו להקים קול זעקה ולהתנקם באותו בחור. לשם כך, הגיעו הנערה ושנים מחבריה אל הישיבה במוצאי יום הפורים, בעת שיחת המוסר הקבועה שלפני תפילת ערבית, התפרצו אל בית המדרש, ופתחו בזעקות רמות. באותה שעה היה רבי אלחנן בבית המדרש. הוא ניגש אפוא אל האורחים הבלתי קרואים, ובשקט תקיף דרש מהם חד משמעית: "צאו מכאן!". אולם הללו סירבו... הם ניסו לחפש את הבחור המבוסס מליל אמש, ומשלא עלה בידם למצואו, הסתפקו במהומה שהקימו בבית המדרש, ועזבו את המקום. אולם כאן לא הסתיים הסיפור... אותה נערה, שגרמה לכל המהומה, נענשה משמים מידה כנגד מידה, ונפגעה בדיבורה כך שלא היה באפשרותה לדבר כאחד האדם, אלא רק בצווחות משונות ומוזרות! בכך, נפרעו משמים ממי שגרם לפגיעה בגאון רבי אלחנן ובישיבתו!

הרי לנו, כי הקדוש ברוך הוא משלם לרשע את עונשו בדקדוק, מידה כנגד מידה דוקא!

ומכאן, תשובה לשאלתנו: שכן משה רבינו ביקש להדגיש לפרעה, כי במכת בכורות יפרע הקדוש ברוך הוא מהמצרים לא רק על עצם התעללותם בעם ישראל במשך שנות השעבוד הנוראות, אלא גם בדקדוק על זעקות השבר שנשמעו מפיהם של בני ישראל כאשר השליכו המצרים את ילדיהם ליאור, וזאת כאשר כעת תשמענה זעקותיהם של המצרים – כאשר ילדיהם שלהם ימותו לפתע פתאום

(מתוך "ללמדך" מאוצריו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

סעודת "כאלו עשאה"

שאלה: התורה הקדושה מצוה בפרשתנו: "וכל פטר חמר תפדה בשה", כלומר, אם האתון המליטה בכור זכר, מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן. המעשה שלפנינו ארע אצל יהודי בשם בצלאל, שביום בהיר אחד אתונו המליטה חמור בכור. שמחה גדולה מילאה את לבו של בצלאל, משום שעתה יוכל לקיים את מצות "פדיון פטר חמור". הוא החליט לערוך את המצוה במעמד חגיגי ומרשים, ואף הזמין מחברת קיטרינג סעודה בשרית עשירה, עבור המשתתפים הרבים שאמורים היו להגיע למעמד. מספר ימים טרם עריכת המצוה, הכריז בצלאל בבית הכנסת על מכירת הזכות לתרום את סעודת פדיון הפטר חמור. יהודי בשם אביגדור התנדב לתרום את מלוא התשלום לחברת הקיטרינג כדי לזכות בזכות סעודת המצוה. והנה הגיע היום המיוחל. החמור הונח ב"נגרר" מיוחד לנשיאת בעל חיים, שחובר לרכבו של בצלאל, והוסע לעבר מעמד הפדיון הגדול... דקות ספורות לפני ההגעה ליעד, ארע דבר מצער מאוד... בצלאל נאלץ לעצור עצירה פתאומית כדי לא להפגע מרכב אחר, והמשאית שנסעה מאחוריו התנגשה קלות ב"נגרר" שבו הונח החמור... החמור נחבל, ולמגנת כל לב... מת! בינתיים שררה תכונה רבתי באולם בו אמורה היתה להתקיים מצות הפדיון; השולחנות כבר היו ערוכים במנות המשובחות, והקהל הרב המתין בצפיה לכניסתו של "חתן השמחה", החמור... כשהגיע בצלאל לאולם הודיע למשתתפים הרבים אודות הטרגדיה שארעה לחמור, ולאחר מכן הכריז: "רבתי, נערוך כעת סעודת מצות פדיון פטר חמור מיוחדת: סעודת "חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה"! בצלאל הזכיר בעדינות לאביגדור אודות תשלום דמי הסעודה... אך הלה הגיב בנחרצות: "לסעודת 'כאילו עשאה' שכזו, אני מוכן לשלם גם ב'כאילו'... התכונתי לתרום סעודה למצות פדיון פטר חמור ממש, ולכן איני מתכוון לשלם..." כנגדו טען בצלאל שהוא צריך לעמוד בהתחייבותו ולשלם את דמי הסעודה, כי היא נחשבת לסעודת מצוה. עם מי הדין? תשובה: אכן אמרו חז"ל (בברכות ו.) שהחפץ לקיים מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. אולם מאידך גיסא, הלכה בדיניו שהחוטף מצוה מחברו צריך לשלם לו עשרה זהובים (שו"ע ח"מ ס' שפ"ב) נשאלת השאלה: הן בעל המצוה (שחטפו לו את המצוה), היה חפץ לקימה, וממילא נחשב לו הדבר כאילו קימה, כי מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ואם בעל המצוה לא הפסיד מאומה – מדוע אפוא צריך החוטף לשלם לו עשרה זהובים? משיב על כך ה"ערוך ש"י" (שם): אף שאמרו שחשב לעשות מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, מ"מ אינו שוה ממש למי שעלה בידו לטרוח ולקיים את המצוה בפועל, ועל כך צריך לשלם לו עשרה זהובים. ומה שאמרו "כאילו עשאה", אינו רק ב-"כף הדמיון", ואינו ממש באותה מדרגה. ונמצא, שהחוטף מצוה באמת הפסיד לראשון את ההפרש שיש בין שכרו של המקים מצוה בפועל ממש, לבין מי שרק נחשב לו כאילו קיים את המצוה. וישנם עוד פוסקים רבים נוספים, הסוברים כי מה שמעלים עליו כאילו עשאה, אינו נחשב ממש שעשאה בפועל, אלא רק "כאילו" ב-"כף הדמיון". (אכן, יש לציין שיש הסוברים ש"כאילו עשאה" הפרוש הוא שנחשב הדבר כאילו עשאה ממש, וזוכה לשכר מושלם כאחד שקים את המצוה בפועל. ראה חת"ס חולין פ"ו. ושו"ת אור לציון ח"ג פכ"ו הערה ד.)

לאור הדברים, נראה שיכול אביגדור לטעון שלא הסכים לנדוב אלא על דעת סעודת מצוה פדיון פטר חמור שתקום בפועל, ולא על דעת סעודה מצוה ש"כאילו עשאה", שלדעת רבים אינה נחשבת ממש כמצוה שקימה בפועל.

לסיכום: מכיון שהפטר חמור מת ומצות פדיונו אינה מתקיימת בפועל, אביגדור אינו חייב לשלם את דמי הסעודה. (אחת שאלתי)

אני האייר מאיבו גזף האבם גנן אה השם שלו חסד. מה אני?

תשובה לחידה פר"ש: עמרם ובנו משה הם גם בני דודים, כי אמו של משה, יוכבד, היא אשת עמרם וגם דודתו – בת לוי ואחות קהת אבי עמרם. תשובה לחידה: סכר"ם.

מרכז העיר: משפחות רוזנטל – קמינסקי להולדת הבן הנכד משפחת ריימן להכנס הבן לעול תורה ומצוות

משפחות צ'רבוניץ לנשואי הבת הנכדה משפחת הרה"ג רבי בן ציון רוזנברג שליט"א לנשואי הבן משפחת שנקר לנשואי הבן

משפחת שחורי לאירוסי הבן משפחות מור – קרביצקי להולדת הבן הנכד **גני הדר-עמישב:** משפחת קורנגוט לאירוסי הבת

משפחות הנדלסמן – ליכטמן (מרכז העיר) לאירוסי הבן הנכד משפחת שרגאי – לאירוסי הבת משפחות רוטנברג – סגל להולדת התאומים הנכדים

משפחות וינטרוב – הרב רבינוביץ לאירוסי הבת הנכדה משפחות מאיניץ – שחר לאירוסי הבת הנכדה משפחות ליפשיץ - ברגר להולדת הבן הנכד

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com